

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра економіки і бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. зав. кафедри, к.е.н, доцент

_____ Лариса БОЛТЯНСЬКА

«31» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Методологія та організація наукових досліджень»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 051 «Економіка»

за ОПІ «Економіка»

(на основі ступеня вищої освіти «Бакалавр»)

факультет економіки та бізнесу

2022 – 2023 н. р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 051 «Економіка» за ОПП «Економіка» (на основі ступеня вищої освіти «Бакалавр»). Запоріжжя, ТДАТУ. 2022. 13 с.

Розробник: д. е. н., професор Тетяна ЯВОРСЬКА

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки і бізнесу

Протокол № 1 від «31» серпня 2022 року

В. о. завідувача кафедри економіки і бізнесу

к. е. н, доцент _____ Лариса БОЛТЯНСЬКА

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу для спеціальності 051 «Економіка» ступеня вищої освіти «Магістр» за ОПП «Економіка» (на основі ступеня вищої освіти «Бакалавр»)

Протокол від №1 від 2 вересня 2022 року

Голова, доцент _____ Анна КОСТЯКОВА

© Яворська Т. І., ТДАТУ, 2022 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів - 4	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 120 годин	Спеціальність: 051 «Економіка»	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		1-й	2-й
Тижневе навантаження: аудиторних занять – 2,0 год. самостійна робота здобувача вищої освіти – 10 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Магістр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	10 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	10 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	100 год.
		Форма контролю: диференційований залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни: надання студентам теоретичних знань і практичних навичок з питань суті та організації наукових досліджень, їх методики та правильного обрання об'єкта та предмета дослідження, критеріїв та системи оцінюваних показників, алгоритму виконання кваліфікаційної роботи магістра, формування у студентів теоретичних і прикладних знань способів впливу на поведінку суб'єктів господарювання.

Завдання курсу – засвоїти основні поняття та категорії курсу; навчити майбутніх фахівців творчому підходу до розв'язання різноманітних прикладних завдань, розвивати в них уміння оволодівати спеціальними знаннями, сприяти формуванню наукового економічного мислення.

Об'єктом вивчення виступає процес наукового дослідження та особливості його організації.

Міждисциплінарні зв'язки. Тісний зв'язок з економічною теорією, яка вивчає і формулює економічні закони і категорії, які є методологічним підґрунтям для розвитку понятійного апарату економічної науки. Ґрунтується на багатьох прикладних дисциплінах (статистика, економіка підприємства, фінанси, економіко-математичне моделювання та ін.).

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- особливості структурної побудови проведення наукового дослідження;
- стилеві особливості тексту;
- форми подання окремих видів текстового та ілюстративного матеріалу,
- умови використання різних методів дослідження;
- форми та методи обробки інформації,
- особливості написання наукових статей, тез.
- закони і правила логіки, які спрощують та полегшують аналіз досліджуваних явищ і фактів;
- методи наукового пізнання, від яких значною мірою залежить результативність проведеного дослідження,
- основні прийоми обробки інформації та роботи з першоджерелами;
- конкретно-наукові методи наукового дослідження;
- основні правила та прийоми роботи над рукописом та його оформленням;
- методику визначення економічної ефективності виробництва продукції та послуг тощо.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основні поняття, які визначають суть наукових досліджень [2, 3, 5, 13, 17, 23, 24]

Наука як особлива форма людської діяльності. Сфера діяльності науки. Система закономірностей, з якими пов'язано сучасний розвиток науки. Класифікація наукових знань. Визначення наукового пізнання. Сутність суб'єкта і об'єкта у пізнавальному процесі. Теоретичний і емпіричний рівні наукового пізнання. Теорія як найскладніша форма вираження наукових знань. Система простіших форм теоретичного відтворення дійсності: наукова ідея, гіпотеза, концепція, принцип, поняття, категорія. Типова логічна структура наукового дослідження. Об'єкт, предмет, та мета наукового дослідження. Інші етапи наукового дослідження.

Тема 2. Загальні методи наукових досліджень [1, 3, 4, 5, 11, 16, 27, 28, 29, 31, 32]

Поняття методології, методики та класифікація методів дослідження. Методологія у широкому і вузькому розумінні. Загальна методологія і часткова методологія. Принципи наукової методології: універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного і кількісного, діалектичного заперечення та відбиття. Умовний поділ загальнонаукових методів, які використовуються в теоретичних і емпіричних дослідженнях. Загально – наукові методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження (індукція, дедукція, системний підхід). Загальнонаукові методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження: (формалізація, абстрагування, аналіз і синтез, аналогія, конкретизація, моделювання). Загальнонаукові методи емпіричного дослідження (спостереження, експеримент, порівняння, вимірювання).

Тема 3. Методи соціально-економічної статистики [1, 3, 12, 13, 16, 19, 25, 26, 27, 28, 29]

Дві групи конкретно-наукових методів дослідження: соціально – економічної статистики та економіко-математичні методи. Методи соціально-економічної статистики: методи і прийоми обробки даних і методи і прийоми аналізу. Методи і прийоми обробки даних: групування, деталізація, середні і відносні величини, динамічні ряди. Методи і прийоми аналізу: порівняння, балансові співставлення, сальдовий метод елімінування.

Тема 4. Методи соціально-економічного прогнозування [1, 3, 4, 5, 8, 19, 30, 31, 32]

Методи соціально-економічного прогнозування: 1) методи експертних оцінок; 2) методи екстраполяції існуючих тенденцій; 3) методи моделювання; 4) методи історичних аналогій; 5) сценарії майбутнього.

Тема 5. Методика написання кваліфікаційної роботи магістра [1, 3, 5, 18, 26]

Дипломна робота магістра як кваліфікаційне дослідження: загальна характеристика, послідовність виконання, підготовчий етап роботи, робота над текстом, заключний етап роботи, підготовка до захисту та захист дипломної роботи. Керівництво кваліфікаційною роботою та її рецензування. Вимоги до змісту та структура роботи. Бібліографічна інформація. Бібліографічне посилання. Бібліографічний опис.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня (теми)	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість годин				Бали
			лек	сем	прак	срс	
Змістовий модуль 1.							
<i>Теоретичні основи наукового дослідження, його методологічне забезпечення</i>							
1	Лекція 1	Тема 1. Основні поняття, які визначають суть наукових досліджень	2				
	Самостійна робота	Опрацювання матеріалів лекції, робота на освітньому порталі.				8	3
2	Практичне заняття 1	Тема 1. Методика обґрунтування проблеми економічних досліджень та встановлення її структури			2		12
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі, підготовка до участі у виконанні індивідуальних завдань				8	3
3	Лекція 2	Тема 2. Загальні методи наукових досліджень	2				-
	Самостійна робота	Опрацювання матеріалів лекції, робота на освітньому порталі				8	3
4	Практичне заняття 2	Темам 2 Застосування методу порівняння як одного із методів емпіричного дослідження			2		12

	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі, підготовка до участі у виконанні індивідуальних завдань				8	3
5	Лекція 3	Тема 3. Методи соціально-економічної статистики	2				-
	Самостійна робота	Опрацювання матеріалів лекції, робота на освітньому порталі				8	4
6,7	Самостійна робота	Підготовка до ПМК 1				10	-
	ПМК 1	Теми 1- 3					10
Всього за змістовий модуль 1			6	-	4	50	50
			Σ 75				
Змістовий модуль 2 Методика та оформлення результатів наукових досліджень							
8	Практичне заняття 3	Тема 3. Види економіко-статистичних методів та їх поділ на методи і прийоми обробки даних і методи і прийоми аналізу.			2		10
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі, підготовка до участі у виконанні індивідуальних завдань				8	2
9	Лекція 4	Тема 4. Методи соціально-економічного прогнозування	2				
	Самостійна робота	Опрацювання матеріалів лекції, робота на освітньому порталі				8	2
10	Практичне заняття 4	Тема 4. Методи прогнозування, які найбільш широко використовуються в соціально-економічних дослідженнях.			2		10
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі, підготовка до участі у виконанні індивідуальних завдань				8	2
11	Лекція 5	Тема 5. Методика написання	2				-

		кваліфікаційної роботи магістра					
	Самостійна робота	Опрацювання матеріалів лекції, робота на освітньому порталі				8	2
12	Практичне заняття 5	Тема 5. Сутність дипломного проектування, складові кваліфікаційної роботи магістра			2		10
	Самостійна робота	Робота на освітньому порталі, підготовка до участі у виконанні індивідуальних завдань				8	2
13, 14	Самостійна робота	Підготовка до ПМК 2				10	
	ПМК 2	Теми 3 - 5					10
Всього за змістовий модуль 2			4		6	50	50
			Σ 75				
Всього з навчальної дисципліни			10	-	10	100	100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Надайте характеристику різних визначень поняття «наука».
2. Наукова проблема та послідовність її вирішення на теоретичному рівні пізнання.
3. Характеристика економіки як найбільшої сфери суспільних відносин.
4. Організаційно-методична підготовка для розробки програми економічного дослідження.
5. Відтворіть шлях створення наукової теорії.
6. З якою системою закономірностей пов'язане становлення і розвиток сучасної науки?
7. Дайте визначення поняттям: «теорія», «наукова ідея», «принцип», «категорія», «гіпотеза», «наукова концепція», «постулат», «аксіома».
8. Класифікація наукових досліджень. У чому полягають особливості фундаментальних та прикладних наукових досліджень?
9. Характеристика п'яти послідовних етапів процесу наукового дослідження.
10. Особливості проведення наукових досліджень економічного та управлінського характеру.

11. Вимоги до вибору теми дослідження кваліфікаційної роботи магістра.
12. У чому сутність методології наукових досліджень? Її різновиди і значення для забезпечення високого теоретичного, методичного і прикладного рівня результатів наукового дослідження.
13. Метод дослідження як головний складник методології: суть, основні риси і важливість правильного вибору та вміння застосування для досягнення мети наукового дослідження.
14. Індукція і дедукція як теоретичні методи наукового дослідження.
15. Наукове пізнання та характеристика двох його рівнів.
16. Охарактеризуйте загальну схему методики досліджень.
17. Охарактеризуйте три великі групи методів наукового пізнання.
18. Основні групи загальних методів. Методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження
19. Загальнонаукові методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження.
20. Загальнонаукові методи емпіричного дослідження.
21. Характеристика спостереження як методу емпіричних досліджень.
22. Характеристика порівняння та вимірювання як методів емпіричних досліджень.
23. Суть методу формалізації та його особливості при проведенні економічних досліджень.
24. Економіко – математичні методи та умови їх використання.
25. Сутність методу аналогії.
26. Аналіз і синтез як методи, які можуть використовуватися як на емпіричному так і на теоретичному рівнях дослідження.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

1. Методи соціально-економічної статистики (методи і прийоми обробки даних).
2. Методи соціально-економічної статистики (методи і прийоми аналізу).
3. Методи соціально-економічного прогнозування.
4. Назвіть базові закони логіки.
5. Охарактеризуйте методи спостереження та збору даних.
6. Місце і роль економіко-статистичних методів в економічних дослідженнях.
7. Групування як один з найважливіших методів наукової обробки інформації. Види групувань.
8. Характеристика середніх та відносних величин.
9. Інтервальні ряди динаміки та їх основні характеристики.
10. Характеристика балансових співставлень та сальдового прийому аналізу.

11. Конкретні прийоми елімінування, які використовується в економічних дослідженнях: ланцюгові підстановки, перерахунок планових показників, різниць та відносних величин.
12. Дайте загальну характеристику економіко – математичних методів та покажіть умови їх використання.
13. Методи експертних оцінок та їх характеристика.
14. Сутність прогнозування та його основні принципи.
15. Характеристика основних функцій економічного прогнозування.
16. Методи прогнозування, які найбільш широко використовуються в соціально-економічних дослідженнях.
17. Які методи використовуються для визначення тенденцій та показників динаміки?
18. Сутність і прикладне застосування програмно-цільового методу для вирішення певних завдань або сприяння досягненню попередньо визначених параметрів розвитку економічних та інших систем.
19. Композиція кваліфікаційної роботи магістра.
20. Вимоги до структури вступу кваліфікаційної роботи магістра.
21. Орієнтовна структура та зміст другого розділу магістерської роботи.
22. Розкрийте основні структурні особливості кваліфікаційної роботи магістра.
23. Які вимоги висуваються до оформлення табличного матеріалу?
24. Основні сутнісні аспекти змістового наповнення першого розділу кваліфікаційної роботи. Значення і правила ведення наукової дискусії.
25. Особливості складання та способи побудови бібліографічного списку.
26. Розміщення та характеристика бібліографічних посилань залежно від ролі та призначення в конкретній роботі.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Андрійчук В. Г. Основи наукових досліджень в агробізнесі : навч. посібник / [В. Г. Андрійчук]. – Київ : КНЕУ, 2018. – 491, [5] с.
2. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. ISBN 978-966-439-974-3.
3. Яворська Т. І. Методологія та організація наукових досліджень: курс лекцій. Мелітополь: Люкс, 2020. 190 с.
4. Яворська Т. І. Методологія вдосконалення управління бізнес-процесами в сільськогосподарському підприємстві / Т. І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – № 2 (37), 2018, С. 154-162.

Додаткова:

5. Арутюнов В. Х. Методологія соціально-економічного пізнання: навч. посібник / В. Х. Арутюнов, В. М. Мішин, В. М. Свінцицький; КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2005. – 352 с.
6. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.
7. Власюк Ю.О. Застосування економіко-математичних методів у дослідженні конкурентоспроможності підприємств// Ю.О. Власюк, Г.П. Педченко / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2017. № 3 (35). - С. 279-285.
8. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О.І. Гуторов; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва – Х.: ХНАУ, 2017. – 272 с
9. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону [Електронний ресурс] / Г.М. Завадських // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2017.-№17.-С.152-155. Режим доступу до статті:<http://global-national.in.ua/issue-17-2017>
10. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / А. М. Єріна, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
11. Ільчук М. М., Коновал І. А., Ус С. І. Методичні підходи до оцінки ефективності підприємницької діяльності аграрної сфери / Економіка АПК, 2017, № 5, С. 51-58.
12. Кандиба А. М. Менеджмент наукового дослідження: навч. посібник / А. М. Кандиба. – К.: Аграрна наука, 2007. – 220 с.
13. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник / О. В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. - 206 с
14. Лесюк О. І. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / О. І. Лесюк - Івано-Франківськ: Факел, 2003.-297 с.
15. Мельник Л. Ю. Інтеграція освіти, науки та виробництва в економіці знань аграрної сфери / Економіка АПК, 2017, №11, С. 67-73.
16. Міщенко І. А., Чорний Г. М., Фіщук Н. Ю. Методологія дослідження в контексті дисертаційних і дипломних робіт з економіки / Економіка АПК, 2017, №1, С. 87-91.
17. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556 – VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
18. Про наукову і науково – технічну діяльність: Закон України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

19. Про науково – технічну інформацію: Закон України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
20. Про інформацію: Закон України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
21. Соловійов С. М. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / С. М. Соловійов – К.: Центр учбової літератури, 2007.-176 с.
22. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. – 317 с.
23. Тринько Р. І. Методика економічних досліджень / Р. І. Тринько. – Львів: «Українські технології», 1999. – 356 с.
24. Худолій Л. М., Ларіна Я. С., Чорний Г. М. Методи наукових досліджень в аграрній економіці // Економіка АПК, 2013, № 9, С. 79-84.
25. Яворська Т. І. Аналіз стану малого підприємництва в місті / Т.І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). № 3 (35), 2017 – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2017. – с. 174-182.
26. Яворська Т. І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: монографія / Т. І. Яворська. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 384 с.
27. Яворська Т.І. Когнітивне моделювання факторів впливу на збільшення прибутку суб’єктів малого бізнесу в сільському господарстві // Науковий часопис “Університетські наукові записки” Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький, 2013, 445 с. – С. 151-157.
28. Яворська Т.І. Методологія наукового дослідження розвитку малого бізнесу в сільському господарстві / Т.І. Яворська // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал / Тернопіль: СМП «Тайп», 2013. – № 8 [46], С. 206–209.
29. Innovative development and competitiveness of agribusiness subjects in the system of ensuring of economic security of the regions of Ukraine / Natalia V. Trusova, Oksana V. Hryvkivska, Tetiana I. Yavorska, Oleksandr S. Prystemskyi, Valentyna N. Kepko, Yurii O. Prus // Rivista di Studi sulla Sostenibilita, (ISSN 2239-1959, ISSNе 2239-7221), S.I., 2020, 2, 141-156.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://op.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=94>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>
6. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

7. Сайт державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua>
8. Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>.
9. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua> .
10. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.
11. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <http://www.nau.ua>